

חולין דף נ"ז, מדרש רבי שמעון בן חלפתא – הלכה, מחקר מדעי ורוח הקודש

א. מלכים א' ה': " (ט) וַיִּתֵּן אֱלֹהִים חֻקָּה לְשִׁלְמָה וַתְּבוֹנֶה הַרְבֵּה מְאֹד וַרְחֵב לֵב פְּחוּל אֲשֶׁר עַל שְׂפַת הַיָּם : (י) וַתִּרְבֵּב חֻקְמֹת שְׁלֹמֹה מִחֻקְמֹת כָּל בְּנֵי קִדְּם וּמִכָּל חֻקְמֹת מִצְרַיִם : (יא) וַיִּחְפֹּס מִכָּל הָאֲדָם מֵאֵיתָן הָאֲזָרְחִי וְהִימָן וְכָלכָּל וַדְרָדַע בְּנֵי מַחֹל וַיְהִי שְׁמוֹ בְּכָל הַגּוֹיִם סָבִיב : (יב) וַיִּדְבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מִשָּׁל וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וְאֶלֶף : (יג) וַיִּדְבֵּר עַל הַעֲצִים מִן הָאֲרָז אֲשֶׁר בְּלְבָנוֹן וְעַד הָאֲזוּב אֲשֶׁר יֵצֵא בְּקִיר וַיִּדְבֵּר עַל הַבְּהֵמָה וְעַל הָעוֹף וְעַל הַרְקִמָּשׁ וְעַל הַדְּגָיִם : (יד) וַיָּבֵאוּ מִכָּל הָעַמִּים לְשִׁמְעַע אֶת חֻקְמֹת שְׁלֹמֹה מֵאֵת כָּל מַלְכֵי הָאֲרָץ אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת חֻקְמֹתָיו."

ג. תרגום יונתן, שם: "וַאֲתַנְבֵּי עַל מַלְכֵי בֵּית דָּוִד וַדְרָדַע וְעַתִּידִין לְמִשְׁלַט בְּעֶלְמָא הָדִין וּבְעֶלְמָא דְאֵתִי דְמִשְׁיָחָא וַאֲתַנְבֵּי עַל בְּעִירָא וְעַל עוֹפָא וְעַל רִיחְשָׁא וְעַל נוֹנְגָא."

ב1. פירוש הרלב"ג, שם: "הנה זה הדבוי הוא להודיע סבותיה ויסודותיהם ומושגיהם העצמיים וזהו העיון בטבעי בהם וידמה שהודיע עם זה תועלותיהם ברפואות האדם למזונותיו."

ב2. פירוש המלבי"ם, שם: "גם חיבר חיבורים רבים על חכמת הטבע, שבהם דיבר על הצומח בכל מיניו ... וכן בחכמת הבעלי חיים לכל מיניהם."

ד. חולין, דף נ"ז: "מאי עסקן בדברים? א"ר משרשיא, דכתיב: לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם אשר אין לה קצין שוטר ומושל תכין בקיץ לחמה. אמר: איזיל איחזי אי ודאי הוא דלית להו מלכא! אזל בתקופת תמוז, פרסיה לגלימיה אקינא דשומשמני, נפק אתא חד מייניהו, אתנח ביה סימנא, על אמר להו נפל טולא, נפקו ואתו, דלייה לגלימיה נפל שמשא, נפלו עליה וקטליה. אמר: שמע מינה, לית להו מלכא, דאי אית להו, הרמנא דמלכא לא ליבעו? א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי: ודלמא מלכא הוה בהדיהו? א"נ, הרמנא דמלכא הוה נקיטי, אי נמי בין מלכא למלכא הוה, דכתיב בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה, אלא, סמוך אהימנותא דשלמה."

ו. רש"י שם: "והיינו עסקן דלא בעי למיסמך אהימנותיה דשלמה."

ה. תוספות שם: "איזיל ואחזי היכי איתא מילתא - ... שבא לברר הדבר ולהודיע איך ידע שלמה."

ט. מהר"ל, שם: "יש לך לדעת ולהבין, כי חכמים דברו דבריהם במושכל ולא הלכו אחר המוחש הגשמי, כי דבר זה אין ראוי לחכמים במה שהם חכמי שיהיו עניניהם במוחש, רק כל עניניהם במושכל. ויש לדעת כי הש"י ברא המינים ונוהגים עניניהם אחר המושכל הראוי ולא שידעו ויבינו ויש בהם דעת רק כי הטבע שהוטבע בהם נמשך אחר המושכל. וכמו שאמרו ז"ל (עירובין ק' ב') למדנו גזל מנמלה צניעו' מחתול דרך ארץ מתרנגול. והרי כי הנמלה ידוע בה דבר זה שאינה גוזלת כלל, ואין דבר זה מהם מצד החכמה או יראת שמים, רק כי הטבע שהוטבע בהם נמשכים אחר מדה זאת היא הרחקת הגזל, וכן החתול אחר הצניעות והתרנגול אחר דרך ארץ ... ולפיכך אי אפשר לעמוד על דברים אלו מצד המורגש. רק שצריך לסמוך על שלמה שאמר זה ברוח הקודש, אבל לעמוד על דברים אלו מצד המוחש דבר זה אינו כי העיון בזה אין לסמוך עליו כלל כי אי אפשר דבר זה."

11. מהרש"א, שם: "אבל הנראה כמ"ש בעל חובת הלבבות בדברים התלויים באמונה אף שידע אותם בקבלה צריך כל אדם לחקור אותם במופת, והוא שקראו עסקן בדברים בעלמא כגון זו עסק וראה ר"ש בן חלפתא לחקור אחריהם לידע אותם במופת."

21. ספר חובות הלבבות, הקדמה: "כי הקבלה, ואם היא קודמת בטבע, מפני צורך הלומדים אליה תחלה, אין מן הזריזות שיסמוך עליה לבדה מי שיוכל לדעת ברורה בדרך הראיות ומן הדין לעיין במה שיושג מדרך השכל ולהביא עליו ראיות במופת ששקול הדעת עוזרו, למי שיש לו יכולת לעשות כן."

ח. דף על הדף, שם: "ותירץ האמרי אמת בשם גדול אחד, דהכא שאני, כיון ששלמה המלך אומר במשלי: "לך" אל נמלה עצל וכו', היינו שהוא מצוה ללכת לראות, וכה"ג לא חשיב מלגלג ע"כ."

י. תוספות חולין, שם: "איזיל ואחזי היכי איתא מילתא - אף על גב דכה"ג חשיב בהמוכר הספינה (ב"ב עה). מלגלג גבי ההוא תלמיד דאמר ליה רבי יוחנן אם לא ראית לא האמנת מלגלג על דברי חכמים אתה שאני הכא שבא לברר הדבר ולהודיע איך ידע שלמה".

דרוש "רואים את הקולות" \ הרב אשר וייס

הנה השבוע חוזרים אנו אל מעמד הר סיני וקבלת התורה ושוב קוראים אנו על בני ישראל שהקדימו נעשה לנשמע. מעמד נשגב זה נצטוינו שלא להשכיחו לעולם. "השמר לך פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך (דברים ד' ט') עד שלדעת הרמב"ן הוי ל"ת ממש ממנין הלאוין (עיין במצוות ששכח הרמב"ם בספר המצוות).

ויש לעיין בלשון הקרא "את הדברים אשר ראו עיניך" והלא עיקר קבלת התורה היתה במה ששמענו וקבלנו, את עשרת הדברות ושאר מצוות התורה, ומדוע הוזהרנו מלשכוח דוקא מה שראו עינינו.

ונראה בזה, דהנה אמרו חז"ל (מכילתא פרי יתרו) על מה שנאמר במתן תורה שהיו "רואים את הקולות" (שמות כ' ט"ו)

"שהיו רואין את הנמשע ושומעין את הנראה"

(וכיוצא בזה אמרו "שהיו מראין באצבע ואומרים זה אלי ואנוהו").

ובבחינה עמוקה יותר נראה, דגילוי כבודו ית"ש בנסים הגלויים והמפורסמים יש להם להשפיע על כל אופן ראייתו והבנתו של האדם מישראל את כל ההויה ולעדן את מבטו והתייחסותו אל כל הסובב אותו, דהנה אמרו חז"ל (מכילתא פרי יתרו) על מה שנאמר במתן תורה שהיו "רואים את הקולות" (שמות כ' ט"ו) "שהיו רואין את הנשמע ושומעין את הנראה" (וכיוצא בזה אמרו "שהיו מראין באצבע ואומרים זה אלי ואנוהו").

ורעיון עמוק ונשגב יש בזה כמו שביאר בנפש החיים (שע"ג פי"א בהג"ה) דהנה בטבע האדם ובנוהג שבעולם דמכל החושים שבהם חנן הקב"ה את האדם להזין את שכלו והגיון לבו אין לך חוש מהימן יותר ומוחשי יותר מחוש הראיה וכל דבר שראה האדם בעיניו אין לו בלבו פקפוק כלל באמיתת המצאו, לא כן בשאר החושים כגון השמיעה שדרכו של אדם להטיל ספק באמיתתן ואף חז"ל אמרו (ר"ה כ"ה ע"ב) "לא תהא שמיעה גדולה מראיה", אמנם בני ישראל בני אל חי המחזיקים באמונת אבותיהם יודעים שאין ראית העינים קובעת באמיתת המציאות. שהרי הקב"ה ש"כל הנמצאים בשמים ובארץ ובמה שביניהם אינם נמצאים אלא מאמתת המצאו" (רמב"ם פי"א ה"א מיסוה"ת) אמר "כי לא יראני האדם וחי" ואין עינינו רואות את עיקר ההויה, וכי מה הוא האדם אם לא הנשמה שנפח באפיו יוצר בראשית שאינה נראית לעין, וכן אין עינינו יכולות לראות את מלאכי השרת העושים בשליחותו של המקום בעולמו או את השדים והרוחות המרחפים בחלל העולם, אלא שאבותינו סיפרו לנו וכך קבלנו מרבותינו הקדושים ודור ודור ישבח מעשיך, ועיין רמב"ן דברים ד' ט' וכ"כ החינוך בהקדמתו דיסוד האמונה הוא קבלת הבנים מאבותיהם דור אחר דור אף שהדברים נעלמים ממראה עינינו.

ובשעה שעמדו רגליהם על הר סיני נתעלו במעלה זו שהיו "רואין את הנשמע", שהדברים ה"נשמעים" היו בעיניהם בבחינת ראייה שנתאמתו אצלם באופן מוחלט ומוחשי, והיו "שומעין" את הנראה שכל עולם החומר והגשם היה רחוק מתודעתם והרגשותיהם והיה אצלם בבחינת שמיעה בלבד. (ועיין משך חכמה פרשת חוקת ועיין עוד במאור עינים פרשת בשלח דיש להגביר את חוש השמיעה על חוש הראיה לפי דרכו).

וזה נראה ביאור מה שמסופר בב"ב ע"ה ע"א:

"כי הא דיתבי רבי יוחנן וקא דריש עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים וחוקק בהם עשר על עשרים ומעמידן בשערי ירושלים, לגלג עליו אותו תלמיד, השתא כביעתא דציצלא לא משכחינן כולי האי משכיחין, לימים הפליגה ספינתו בים חזא מלאכי השרת דיתבי וקא מנסרי אבנים טובות ומרגליות שהם ל' על ל' וחוקק בהם עשר ברום עשרים אמר להו הני למאן, אמרו ליה שעתיד הקב"ה להעמידן בשערי ירושלים, אתא לקמיה דר' יוחנן אמר ליה דרוש רבי לך נאה לדרוש, כאשר אמרת כן ראיתי, אמר לו ריקא אלמלא ראית לא האמנת מלגלג על דברי חכמים אתה, נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות",

ויש להתבונן, שהרי תלמיד זה לא נענש כשלגלג על דברי רבי יוחנן רבו אלא בשעה שחזר ובא לפניו לחזק דבריו ולאשרם ודבר זה אומר דרשני. ונראה בדרכנו, דכאשר בא התלמיד לפני ר' יוחנן והביע את התפעלותו והתרגשותו ממראה עיניו והוכיח בזאת שע"י ראייתו נתאמתו הדברים אצלו וחזר בו מלגלוגו בשעה ששמע דברים אלו מר' יוחנן, קצף עליו רבו ואמר לו "ריקא לולי ראית לא האמנת" הלא מקרא אני דורש ותורת אמת היתה בפי, וכי ראית העינים היא שקובעת לנו אמיתת המציאות ולא שמיעת אזנינו את מסורת התורה, ועל זה נענש אותו התלמיד שלגודל מעלתו (דהלא חזא מלאכי השרת ואף בא עמם בדברים וזו מעלה נשגבה) היה צריך להיות "רואה את הנשמע".

ונראה דעונש התלמיד היה מדה כנגד מדה ויש בו רמז לדבר שפגם בו, דלמראית העין אין האדם אלא גל של עצמות וכל חיותו אך מכח נשמת אלקים המפעמת בקרבו להחיותו וכיון שהוא החשיב רק את ראית העינים נעשה גל של עצמות, מדה כנגד מדה, וזה שאמר לו ר' יוחנן "ריקא" וכי ריק אתה ואין נשמה באפך שאין העין יכולה לראותו, ולמה לא תראה את הנשמע ותשמע את הנראה.

ולעתיד לבא נזכה "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר", וכיוצא בזה "והוא ישמיענו ברחמי שנית לעיני כל חי לאמר" ולכאורה יפלא וכי עינינו רואות את אשר משמיעים לנו, הלא עין רואה ואוזן שומעת, אלא דלעתיד לבוא שוב נתעלה למעמד הר סיני בבחינת "רואין את הקולות", ולכן נצטוינו "השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך".